

BATASUNA DALA - TA

Euskerearen batasuna dala ta eztala, ezta gitxi idatzi aspaldiko urteotan. Azken-aldi onetan agertu ekiguzan itzulpen eta ostantzeko lan batzuri begiratu ezkeru, barriz, gure eleder-batasunak leelengo urratsak egifiak zituala uste zatekean. Baiña, bai zera! Batak au bear gendukela ta besteak beste a bear litzakela aldarri asko dantzuguz oindifio be alde guztietatik. Norberena itxi bearrak min damosku guztiori emon be, ta gura ete dogu, gero, bene-benetan, ifioek batasunik!? Norberaren euskelkia guztiz itxi bearra ete dogu, ba, zorioneko batasun ori jadesteko? Nire uste kaxkarrez, ez. Asko idatzi izan da bai bizkaieraz, bai kipuzkeraz eta bai lapurteraz; eta bata ez bestea ezin geinkez zapuztuta jaurti, ez bertanbera itxi leentxuago-gerotxuago bearra izango dogun arlo eskerga onetan, batasun-arloan, ezegaitik bere. Ta lapurtar jatorra naiz kipuzkera osotua artu, enpaiduak tamalgarriro gaitsetsi ta zeatz baztertea ezin daikegu ezegaitik bere laketu ez onartu. Bizkaiera barik ezin izan daiteke, ba, egiazko euskel-batasunik.

Ba-dira kipuzkera osotuan, edo dana dalakoan, ederto asko idatzi dabienak, eta neuk bere aldi baten ondo neritxon eta arlo orretan ekin neutsan neure idazlan makarrak lorrintzen, geurea (bizkaiera) baztertuta. Neure adiskide on eta idazle zintzo Exaide Itharte'neko Jon'ek puztu nenduan, eta leelengoan mukertxu asi nintzan-arren, aldi atan eneban uste kipuzkera osotua baiño beste batasunik zatekenik be. Lorrinketa askoaz idatziko neban, aurki. Orixe zanak berak bere Bizkaiko euskeraz idatzi eroianean bizkaiereanak ez tirean lorrinketarik egin oi eban, ba. Gaitza da, antza, gurea, enpaiduentzat. Ba-doguz kiputzak eurak baizen ondo, edo obeto, kipuzkerea idatzi daren bizkaitarrak, baiña beste izkelgietakorik bat bere ez dazaut gurea taiuz idatzi dagikenik. Kiputz-artean daitekean bizkaitarrak beingoan artu daroa arein izkerea. Baiña bizkaitarren artean daitekean kiputzak gogor eutsiko dautso bereari. Ain gaitza ete, ba, gure

berbetea beste euskelkietakoentzat? Bizkaitarrai atsegin dakioe kiputz itz egitea. Bada gure ardandegietako bertsulariak be bertsuak kipuzkeraz lorrintzen ekin daroatse, geienak; geurea baiño a bertsetarako bigunago ta egokiagoa dala sartuta daukie, ba, buruan, askok, Kiputz-bertsolarjeri geureeri baiño sarriago entzun izan dautsielako ez ete?

Aldi atan, jo ta kee ekin bere ekin neutsan ba ari, bide ari, beste guztiak bere araxe joko ebelakoan. (Etxaide'k berak bere auxe uste eban orduan...) Ezkengozan txarrak. Dana dala, kipuzkoarren aditzak ikasi nituan eta eztof damu a, orduko bidekatze a. Aittetu dodan neure adiskide zintzoa ta besteren bat edo beste ezik, kiputzak euren zorioneko *det*-i deustela jarraiel a ikusten nituan, tamalez, nebeari anaia, atzamarrerri beatzak, bekokiari kopeta ta abar gogaikarriro idatziaz; eta, "guk geuk geurea osorik itxita besteak ezin eurenetik apurtxurik bere baztertu, batasunaren onarren, egokiagoak artzeko?" esan neban neure kolkorako. Orrexegaitik eta beste zio batzukaitik mingostuta, itxi egin neban, ba, kipuzkera osotua. Eta ganera, erbesteratu nintzanean, sendiko berotasunean ikasi ta beti neure bizi guztian, burutapenetan eta agomiiñean bizitzako ar-emon guztietan erabilli izan dodan, eta un-unetaraino sartuta daukadan izkereaganako neure gogo-barruan nabari neban amodio eraginkorarren, bizkaiereri eldu neutsan barrien-barri, gogokotasun itzelez, leen baiño be sutsuago.

Guztion oneretxi ta baiezkoz izango ba-da, eleder-euskereak eztau izan bearko, ba, ez kipuzkera osotua ez lapurtar utsa, euskelki guztiakaz atondua baiño. Onetarako, euskeltzalerik jakintsuenak (bene-benetako euskelari jakintsuak, gero) euskelki guztietako aditzik egokienak artu bearko leukiez eta, *aurkitu* ala *arkitu*, *guzti* ala *guzi*, *autortu* ala *aitortu*, *edur* ala *elur*, *artzain* ala *artzai* ta aldaketa txar txarrik dabien beste itz asko zelan idatzi bere erabagia artu, ezetariko itsutasun ez burukeri barik. Esakera, esakune ta itzak alde guztietakoak erabilli bearko litzakez euskerearen sendotasunerako ta elertiarren onerako. Eta erabagi au guztiok onartu ezkeru (auxe gaitza!), idazleek eta aldiak egin dagikie beste enpaidua. *H*-ak eta barriz, guztiz baztertzea oba. (Nai izan ezkeru erabilli geinkez *bokal* biren erdian: ba-da, *zaharra*, *ahapaldia*, *mihña* ta antzekoetan.) Euskelki batzuetan otsa dabela izki onek? Bizkaitarrik erdiak be *i*-ren urrengo heste *bokalik* datorrenean *j* ezarten dautsegu bitartean: Ba-da, *ogija* (au, *j* au, lateraz lez irakurri), *arrija* ta abar esanik. Kiputz askok guk baiño biguntxuago: *ogiya*, *arriya*. *u*-ren urrengo *a* datorrenean, bitartean *b* bere bai toki batzuetan: *buruba*, *ulduba* ta abar. Baiña idazkeran baztertu egin daroaguz, idazlerik geienok beintzat, errezt-

sunarren eta batasunaren onerako, oneik eta arau bardiñaz agertzen direan *t, d, z, n* ta *l, tt, dd, x, ñ* ta *ll* (1) biurtu barik oguzten dan izke-
reari guk geuk laban eta emeei deritxagun-arren. *H* ezain ori oguz-
ten dabiñak be baztertu dagikie, ba, besteok be geureak egin oi do-
guzan ezkeru. Eta ganera, zer dala-ta alperreko izkiokaz idazkerea
gaiztu?

Euskeldun barrientzat eztot uste biotz-miñik izan daitekenik iz-
kelgi bataz zein besteaz idatzi, guk lez eztaukie, ba, izakereaz bat
eginda euskelki berezirik; baiña guri geuri geurea kentzea gogoaren
zati aundirik tamalgirriro eraustea leiteke. Batasun-arazuan eraba-
giak artu bear dabiñanak zain izan beitez, ba, guztiakazkoa eukirik,
artu dagikien erabagia euskerearen iraupen eta onerako daiteken.

Baiña, esanak esan, euskerearen batasuna baiño bearrago ez ete
doguz, gero, oraingoz, umeentzako euskel-eskolak, bakoitzak bere
euskelkietan, euskerea dagoanez birrindartu ta irauñ arazoteko!?

Onetantxe alegiñak egin bearra bai ba-dogu, oraingoz, euskeldun
guztiok, benetako euskeltzaleak baldin ba-gara beintzat, eta koldar-
keririk lotsagarrienean amilduak izan gura ezpa-dogu. Gure izkun-
tzearen oraingo zoritxarreko egoera negargarri onetan "txakur-ame-
sa" dirudi, ba, euskerearen batasunari buruz eragotea.

AURRE-APRAIZ

(1) Itz bikoitz oneik bakar, txapeldunak, idatziko neukez, izan bear dabienez,
irarkolako eragozpenagaitik ezpa-litz.